

SZABÓ Szilárd*
Az osztrák-magyar katonai hírszerzés
szervezeti és hatásköri változásai az I. világháború idején

(Organizational and Functional Changes
in the Austro-Hungarian Military Intelligence Service during WWI)

Absztrakt

Az osztrák-magyar katonai hírszerző szolgálat fejlődése — a vezérkari főnöknek alárendelt Nyilvántartó Iroda által létrehozott alapokra támaszkodva — az I. világháború idejére esett. Ezen időszak alatt vált az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerző szolgálat professzionális hírszerző és elhárító szervezetté. A Nyilvántartó Iroda (Evidenzbureau) a háború kitörésekor betagozott a Haderő-főparancsnokság (Armeeoberkommando) szervezetébe, mint annak hírszerző részlege (Nachrichtenabteilung). Ez a szervezet képezte az I. világháború alatt a dualista államalakulat teljes katonai hírszerzés és elhárítás központját. Elsősorban a rejtjelfejtő-részleg(ek) épültek ki, ugyanakkor a hírszerző-elhárító és az elemző-kiértékelő funkció szervezetileg nem vált külön, ellentétben például a német katonai hírszerző szolgálat (Nachrichtenbureau) gyakorlatával.

Kulcsszavak

Osztrák-Magyar Monarchia ; I. világháború ; hírszerző szolgálat ; Nyilvántartó Iroda ; haderő-főparancsnokság

Abstract

Improvement of the Austro-Hungarian military intelligence service – supported by a foundation established by the Directorate of Military Intelligence (Evidenzbureau), which was under the command of the Chief of Staff – occurred during WWI. At this time the Austro-Hungarian military intelligence service became a professional intelligence and counterintelligence organization. At the outbreak of the war, the Evidenzbureau was absorbed by the Army Higher Command (Armeeoberkommando) as its intelligence section (Nachrichtenabteilung). This organization formed the hub of all military intelligence and counterintelligence of the Dualist State during the entirety of WWI. The cryptography section(s) was (were) set up first, even as counterintelligence and analysis/evaluation functions were organizationally not separated, which, for example, went against the practices of the German military intelligence service (Nachrichtenbureau)

Key words

Austro-Hungarian Monarchy ; World War I ; intelligence service ; Directorate of Military Intelligence ; Army Higher Command

Az I. világháború kitörése után az Osztrák-Magyar Monarchia katonai hírszerző szolgálatának központi szervét alkotó Evidenzbureau (Nyilvántartó Iroda, a továbbiakban Iroda) szinte kiürült, mivel az állomány nagy része a szárazföldi Haderő-főparancsnokság hírszerző részlegéhez (Nachrichtenabteilung des Armeeoberkommandos, a továbbiakban AOK Nabt.) került.¹ A megmaradt állomány formálisan a közös hadügyminisztérium illetve a vezérkari főnök helyettese alárendeltségébe tartozott ugyan, azonban tulajdonképpen az AOK Nabt részeként működött (Rücklass-Abt. der Nabt) mint az AOK Nabt egyfajta kiegészítője és Bécsben folytatta tovább tevékenységét.² Ide tartozott az angol és francia nyilvántartó csoport (Evidenzgruppe), a kódfejtő csoport, valamint az erődítési és a tüzérségi csoport, amelyeket 1915. I. 1-én összevontak, majd 1915. VII. 1-től már csak tüzérségi csoport néven folytatta tovább működését.³ 1916. I. 1-én létrehozták a politikai csoportot, az angol nyilvántartó csoportot pedig összevonták a némettel. A politikai csoport elsődleges feladata a kémelhárítás, a „külföldi hazaárulók” nyilvántartása és a rájuk vonatkozó információk továbbítása azon szervek felé, akik azután nyomon követték az „államellenes cselszöveket” (staatsfeindliche Umtriebe).⁴

1916. IX. 1-én a kódfejtő csoportot két részre bontották: a Chiffregruppe I. foglalkozott ezután az idegen kódolt üzenetek feltörésével, majd 1918. VII. 1-től különleges rendelkezések alapján végezte a kódolt üzenetek összegyűjtését és csoportosítását. A Chiffregruppe II. 1918. VII. 1-ig a saját üzenetek kódolását, majd a semleges és szövetséges államok üzeneteinek dekódolását végezte. Albert PETHŐ szerint a Chiffregruppe I. hatáskörébe a francia, az angol és a diplomáciai rádióforgalom lehallgatása tartozott, POKORNY Hermann vezérezredes visszaemlékezéseiben pedig azt olvashatjuk, hogy „*az I-ben a központi rádióállomásokon lehallgatott táviratokat desifrizolták, a II-ben a közvetlen táviróvonalak lehallgatása folyt*”.⁵ 1917. II. 1-vel az olasz, orosz és Balkán csoportot feloszlatták.

*

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) : <https://orcid.org/0000-0003-0665-2424>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement	= Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
- University of Debrecen, Faculty of Humanities, Department of Political Science and Sociology	= Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Politikatudományi és Szociológiai Intézet
- Hungarian Historical Society	= Magyar Történelmi Társulat

@: jagdtiger44@gmail.com

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2018. V. 17.
DOI : 10.31627/RTF.XXVIII.2018.55N.87-94P

Date of acceptance = elfogadás dátuma : 2018. V. 30.

Ezután az Iroda a következő csoportokból állt: a politikai, az angol, a francia, a tüzérségi, a személyzeti csoport (Manipulationsgruppe), valamint a két kódfejtő csoport. Ekkor két új csoportot is létrehoztak, az elhárító és a propaganda csoportot.⁶ 1917. V. 15-től az első kódfejtő csoport (a Chiffregruppe I.) két részre bomlott: egy olasz és egy francia csoportra.⁷ 1917. IV. 10-én *Károly* ausztriai császár és magyar király Maximilian RONGE ezredest nevezte ki az AOK Nabt és így az Iroda főnökévé.⁸ Az Iroda operatív irányítását 1918 februárjától POKORNY Hermann alezredes látta el.⁹ 1917. IV. 12-én az addig AOK Nabt keretében működő összes nyilvántartó csoportot megszüntették és 1917. XI. 1-ei hatállyal az Iroda szervezetébe illesztették.¹⁰

Az utolsó átszervezésre 1918. III. 30-i hatállyal került sor. Ekkor alakult meg az adjutánsi iroda és kezdte meg működését a belföldi csoport („Inlands-Gruppe”). A háború végén, 1918 novemberében az Iroda a következő csoportokból szerveződött: politikai, elhárító, tüzérségi és erődítési, nyilvántartó, belföldi, két kódfejtő csoport, a személyzeti csoport, valamint az un. zsákmány csoport („Beute-Gruppe”) illetve 1 fő különleges feladatokra.¹¹

Az Iroda szervezetében működő csoportoknál is lezajlott az a folyamat, ami korábban a hírszerző csoportnál is megfigyelhető, vagyis ezek a csoportok is egyre jobban tagolódtak, egyre több, különböző feladatokat ellátó alcsoportokra, referatúrákba szerveződtek. Az *elhárító csoportban* hat referatúra működött: szervezési, nyilvántartó, egy külön referatúra, mely más szervekkel tartotta a kapcsolatot, egy jogi ügyekkel foglalkozó, egy a körözésekkel és más különleges feladatokkal foglalkozó és egy az AOK Nabt felderítő csoportjaival kapcsolatot tartó referatúra. A *politikai csoport* 1918. VII. 1-ig szintén hat referatúrából állt: cseh, lengyel és ukrán, délszláv, magyar és román, olasz és egy nemzetközi mozgalmakkal foglalkozó referatúrából.

1918. VII. 1. után kezdte meg tevékenységét a politikai hírszerző referatúra, a cseh referatúra kibővült a német ügyekkel, a magyar és román referatúra pedig ezután csak a román ügyekkel foglalkozott, a magyarokkal már nem foglalkoztak. Az Iroda *nyilvántartó csoportja* két osztályra bomlott. Az *Evidenzgruppe I.* három referatúrából állt, egy Nagy-Britanniával és annak gyarmataival, egy Egyesült Államokkal és Ázsiával, valamint egy Németországgal és a tengeralattjáró-háborúval foglalkozó referatúrából, amihez tartozott az Iroda könyvtára is. Az *Evidenzgruppe II.* két referatúrát foglalt magába: egy Franciaországgal, Belgiummal és azok gyarmataival foglalkozót és egy Spanyolországgal, Portugáliával azok gyarmataival, valamint Közép- és Dél-Amerikával foglalkozó referatúrát.¹²

A XX. század elejétől a hírszerző tevékenység irányítója a felderítő csoport (Kundschaftsgruppe) volt.¹³ 1907-ben, amikor Maximilian RONGE átvette a csoport irányítását a kémtevékenység súlypontja a Balkán, különösen Szerbia volt. Az Iroda akkori főnöke Eugen HORDLICZKA ezredes a prioritást erre a területre helyezte és az Oroszország elleni hírszerző munka csak minimális erővel folyt.¹⁴

Ami az Iroda *elhárító* funkcióját illeti, ezt kezdetben a Kundschaftsgruppe látta el.¹⁵ 1917-ben kivált belőle és külön csoporttá szerveződött a védelmi csoport (Defensivgruppe), ami hat referatúrára tagolódtott.¹⁶ Emellett a politikai csoport is túlnyomórészt elhárító funkciót látott el.¹⁷ Az 1917. X. 19-ei Ressorteinteilung alapján az Iroda elhárító csoportjának főnöke felelt a kémelhárítás megszervezéséért, az ő dolga volt a nagyobb jelentőségű feladatok elvégzése, az elhárítás érdekképviselése a különböző megbeszéléseken és a többi részleggel való kapcsolattartás, szakértőként való részvétel nagyobb kémerekben és a csoport pénzügyeinek ellenőrzése.

Az első referatúra hatáskörébe az elhárítás szervezési részfeladatai, a jelentéstétel szabályozása, a katonai titkok védelmének megszervezése, a csendőrség, a leszerelés és a napló vezetése, valamint a katonai elhárítás, az államrendőrség és a szövetséges államok elhárítási szervezetének nyilvántartása tartozott. A 2. referatúra vezette a nyilvántartást az ellenséges kémhálózatról és kémelhárításról, segédleteket készített az ellenséges hírszerzőszolgálatok felépítéséről, konkrét javaslatokkal kellett előállnia az ellenséges kémtevékenység letörésére és a szabotázsakciók elleni védekezés is ide tartozott.

A 3. referatúra hatásköre kiterjedt a posta, táviró és telefonszolgáltatás területére vonatkozó kémelhárításra, a levelek, táviratok, sürgönyök és csomagok átkutatására, (cenzúra) a titkosírásra, a határ – és útellenőrzésre, az Osztrák-Magyar Monarchián belüli forradalmi mozgalmak nyilvántartására, valamint a vegyi laboratórium vezetésére. A 4. referatúra intézte a kémkedési ügyekkel összefüggő jogi eljárásokat, előkészítette az erre vonatkozó törvényeket, az elhárítás szempontjából felügyelte a sajtót és ide tartoztak a hadifoglyokkal kapcsolatos ügyek is.¹⁸ Az 5. referatúra foglalkozott a kémgyanús elemek körözésével, a velük kapcsolatos információk cseréjével, idegen tiszték beutazásával kapcsolatos ügyekkel, a belső elhárítással, illetve a fotókkal. Végül a 6. referatúra tartotta a kapcsolatot a Nabt felderítő csoportjaival.¹⁹

A *politikai csoport* vezetője hatáskörébe tartozott a politikai hírszerzés megszervezése az elhárító csoport segítségével, új hírszerzési források közzététele, közlése, elvi jellegű kérdések tisztázása, tanácsadás alkotmány, közigazgatási, és nemzetközi jogi ügyekben, katonai szakértőként való közreműködés a csoport feladatkörét érintő ügyekben, illetve a csoport képviselője. A csoportvezető különleges esetben olyan feladattal is megbízhatott egy referatúrát, amely eredetileg nem tartozott a hatáskörébe. 1918. VII. 1-től a csoportvezető saját hatáskörében dönthetett a feladatok kiosztásáról, továbbá az ő dolga lett az egyes referatúrák munkájának összehangolása, a munkálatok végrehajtási módozataira történő konkrét utasítások kibocsátása, valamint a referatúrák jelentéseinek felülvizsgálata. Magának a csoportnak a feladata az egyes nemzeti mozgalmak, különösen a szocialista, cionista, szabadkőműves, adventista mozgalmak, azon belül a vezető pártok, szervezetek és sajtóorgánumok figyelemmel kísérése, a békekötéssel kapcsolatos kérdések, valamint gazdaságpolitikai természetű jelentések.²⁰

A Nachrichtenabteilung des Armeoberkommandos AOK Nabt (Szárazföldi Haderő Főparancsnokság hírszerző részlege) 1914-1918

A mozgósításra vonatkozó előírásoknak megfelelően állították fel az AOK hírszerző részlegét. Az AOK Nabt hatáskörébe tartozott a katonai hírszerzés és az ellenséges haderőkről vezetett nyilvántartás legmagasabb szintű irányítása. Tulajdonképpen először a balkáni hírszerző részleg (Nachrichtenabteilung Balkan) került felállításra az Balkáni Haderők Főparancsnoksága (Oberkommando der Balkanstreitkräfte) részeként. Ebből vált ki az orosz hírszerző részleg (Nachrichtenabteilung Russland), ami a Keleti Főparancsnokság (Ost-Oberkommando OOK) részeként 1914. VIII. 16-17-én Przemyslbe települt.²¹ Az Iroda állományából 17 tiszt került át az AOK Nabt állományába.²² Az AOK Nabt és az Iroda eleinte egységesen Oskar HRANILOVIC von CZVETASSIN ezds. vezetése alatt maradt, aki így a harctéri hírszerzésért is felelt.²³ Azonban már 1914. VIII. 19-én Maximilian RONGÉT bízták meg a Nabt hírszerző és elhárító tevékenységének irányításával.²⁴

1915. I. 1-én a Nabt már rendelkezett politikai és propaganda referenssel, szeptemberben pedig felállították a Nabt sajtóosztályát, melynek fő feladata a külföldi sajtó figyelése és a semleges országok sajtójából jelentés összeállítása volt.²⁵ Emellett a Nabt szervezete egy Balkán, egy tolmács, egy erődítési és egy külön hírszerző csoportra tagolódott. Ezen kívül egy személyzeti csoport (Manipulationsgruppe) tartozott hozzá, valamint volt egy képviselőjük a közös külügyminisztériumnál. A kezdeti létszám (17 tiszt) 1916-ig nem nagyon növekedett, ekkor 20 tiszt alkotta a Nabt állományát. A Nabt állományában 1917 elején még mindig csak 29 tiszt teljesített szolgálatot. 1917. I. 1-től az AOK egy szemantikai jellegű változtatást is véghezvitt, a Kundschaftsdienst elnevezés helyett a Nachrichtendienst kifejezést használta. Ennek megfelelően változtak meg a Kundschaftsstellen és a Kundschaftsoffiziere szavak is Nachrichtenstellen illetve Nachrichtenoffiziere kifejezésekre.²⁶

A Nabt ekkor a katonai hírszerzés vezetőjét Oskar HRANILOVIC von CZVETASSIN-t, helyettesét, a Nabt hírszerző és elhárító tevékenységének irányítóját Maximilian RONGE-t, a helyettes vezetése és irányítása alatt álló offenzív és defenzív hírszerző-elhárító csoportokat (Kundschaftsgruppen) az orosz, olasz és a Balkán –csoportot, és a politikai csoportot foglalta magában, valamint hozzátartozott még a személyzeti csoport (Manipulationsgruppe) és egy regisztrátor is. Az orosz, olasz és a Balkán-csoport úgynevezett Evidenzgruppe volt, vagyis az illető államok haderejéről vezetett nyilvántartást.²⁷

1917. III. 25-től Oskar HRANILOVIC von CZVETASSIN ezds. fokozatosan átadta a Nabt irányítását Maximilian RONGÉnak. Ez egyben az Iroda és a Nabt fokozottabb önállósodását is eredményezte.²⁸ Az 1917. IV. 7-én kelt 7000. számú rendelkezés határozta meg ezután a Nabt felépítését. A Nabt személyi állománya ekkor 29 tisztből és hivatalnokból állt.²⁹ 1917 végén az immáron Maximilian RONGE vezetése alatt álló Nabt (székhelye: Baden) jelentősen kibővült, összesen hat csoport, azon belül nyolc alcsoport alkotta. Az I. csoport volt az un. „Erkundungsgruppe”, amely aktív felderítő, hírszerző tevékenységet (Offensiver Dienst) látott el. Ennek a csoportnak 5 osztálya, alcsoportja működött, nevezetesen az I. a. az orosz, az I. b. az olasz, az I. c. a Balkán, az I. d. az un. „Inlandgruppe”, valamint az I. e. az un. békepropaganda referatúra.

Közülük az elhárító feladatokat (Defensiver Dienst) I. d. osztály végzett. A rejtjel-csoport (Die Kriegs-Chiffregruppe), azaz II. csoport, aminek vezetője POKORNY Hermann volt végezte a kódolást és kódfejtést. Ide tartozott az olasz a II./a., a román a II./b. és az orosz a II./c. alcsoport. A személyzeti a III. csoport, az útlevel a IV., a skandináv az V. csoport — ami később átkerült az Iroda szervezetébe —, végül a személyzeti (Manipulationsgruppe) a VI. csoport volt. Az útlevel csoport — amelynek vezetője kivételesen nem katona, hanem rendőr volt — szintén elhárító feladatokat végzett.³⁰ Bár nem alkotott külön csoportot a tolmácsszolgálat, mégis a Nabt keretén belül maradt.³¹

1918. I. 1-én az AOK Nabt szervezete Maximilian RONGE vezetése alatt annyiban változott, hogy az Erkundungsgruppe már csak 4 alcsoportból állt, mivel a békepropaganda referatúra megszűnt, a rejtjelcsoporton belül pedig a román helyett ekkor már Balkán alcsoport működött. Ezen kívül az Iroda szervezetében egy Nabt összekötő tiszt teljesített szolgálatot. 1918. VII. 1-től az Erkundungsgruppe osztályai önállókká váltak. Emellett a Nabt egy tisztjét a közös külügyminisztérium útlevélközpontjához osztották be, létrehoztak egy tolmácsiskolát és egy különálló útlevélvivatalt.³²

Az AOK Nabt képezte az I. világháború alatt a teljes katonai hírszerzés és elhárítás központját. A Nabt szervezetén belül is a legfontosabb funkciót az Erkundungsgruppe és a rejtjelcsoport látta el, mivel az általuk szerzett információk alapján döntött a legfelsőbb katonai vezetés a legfontosabb stratégiai kérdésekben.³³ Úgy is fogalmazhatunk, hogy a Nabt egyfajta döntés-előkészítő funkciót is ellátott, de legalább ilyen fontos volt, hogy ellenőrizze az AOK döntéseinek végrehajtását.³⁴ Ezt a funkciót az Osztrák-Magyar Monarchia országai, illetve az elfoglalt területeken felállított hírszerző állomások és az ott szolgálatot teljesítő mintegy 2500 tiszt és hivatalnok révén valósította meg.³⁵ Mellettük az AOK Nabt számíthatott azokra a személyekre, akik üzletszerűen foglalkoztak hírszerző tevékenységgel (Kundschafter), valamint azokra, akik szolgálataikért cserébe nem számíthattak díjazásra, legfeljebb a költségeik megtérítésére voltak jogosultak, esetleg alkalomszerűen részesülhettek valamilyen ellenszolgáltatásban (Berichterstatter), végül azon személyek szolgálataira, akik kizárólag hazafias érzületből, ellenszolgáltatás nélkül folytattak kémtevékenységet (Vertrauensmann).³⁶

Az I. világháború alatt az osztrák-magyar katonai hírszerzés egyre magasabb színvonalon látta el feladatát. Maximilian RONGE némileg elfogult véleménye szerint „*Daß vielleicht in keinem Krieg so eingehende und zutreffende, und was besonders wichtig ist, rechtzeitige Daten über die feindlichen Maßnahmen erlangt wurden*” [Talán még egy háborúban sem végeztek olyan alapos és pontos hírszerző tevékenységet, mint amit az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzői végeztek.]³⁷ Az I. világháború folyamán az információszerzés elsődleges forrásává egyértelműen a telefonok és távirók lehallgatása, a rejtjelezett küldemények megfejtése vált. Ezért kulcsfontosságú volt a rádióadások és telefonvonalak lehallgatása, valamint az, hogy ki irányítja, ki felügyeli ezt a területet. 1917 elején Maximilian RONGE megakadályozta, hogy Rudolf SCHAMSCHULA vörgy., a távirószolgálat főnöke magához vonja a rejtjelcsoportot, a tolmács- és a rádiólehallgató-szolgálatot. Azonban 1917 októberében az AOK hadművelési osztálya magához vonta a keleti és a délnyugati front rádiólehallgató-szolgálatát. Mivel ez a változtatás nem bizonyult hatékonynak, 1918 júniusában visszaállították az eredeti rendszert, vagyis az irányítás és a felügyelet visszakerült a Nabt szervezetébe.³⁸

Jegyzetek:

¹ ÖSA.KA. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armeeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 1.p.

² Loc.cit. 2.p. ; RONGE

³ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Geschichte des Evidenzbureaus des Generalstabes. [A Vezérkar Nyilvántartó Irodájának története.] B. u. C./126. 238-239.p.

- REIFBERGER: 218.p.

- PETHŐ: 57-58.p.

⁴ SCHEER: 63.p.

⁵ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Ressortenteilung. [Hatásköri beosztás.] B. u. C./126.

- PETHŐ: op.cit. 128.p.

- POKORNY

⁶ - ÖSA.KA. op.cit. Armeeoberkommando. Evidenzbüro Karton 3649. Offiziers-Einteilungslisten Ende August - 1916 August 1918. Österreichisches Staatsarchiv Kriegsarchiv, Armeeoberkommando Evidenzbüro Karton 3649. Offiziers-Einteilungslisten Ende August 1916 - August 1918. [Osztrák Állami Levéltár, Hadilevéltár, Szárazföldi Haderő Főparancsnoksága, Nyilvántartó Iroda, 3649. számú doboz, 1916 augusztusa és 1918 augusztusa közötti tiszti beosztások.]

A lista adatai kissé félrevezetőek, abból a szempontból, hogy *nem* azt tartalmazzák, melyik tiszt mikor került az adott csoport kötelékébe, hanem azt, hogy az adott tiszt mikor lépett az Irodaszolgálatába. Vagyis ez a Kriegsarchivban található táblázat nem ad pontos felvilágosítást arra vonatkozóan, hogy az adott csoport mikor alakult meg. Az viszont kiderül belőle, hogy az Iroda Balkán, olasz és orosz csoportjaiban legkésőbb 1917 januárjától már senki sem szolgált.

- ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Geschichte des Evidenzbureaus des Generalstabes. [A Vezérkar Nyilvántartó Irodájának története.] B. u. C./126. 240-241.p.

Pethő könyvében politikai és sajtócsoport szerepel, amit szerinte 1915 áprilisában hoztak létre.

- PETHŐ: op.cit. 58.p. + 258.p.

⁷ ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Geschichte des Evidenzbureaus des Generalstabes. [A Vezérkar Nyilvántartó Irodájának története.] B. u. C./126. 240-242.p.

⁸ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 36.p.

- RONGE: op.cit. 274-276.p.

⁹ Tulajdonképpen már 1917 októberétől ő vezette az Irodát, de munkáját még nem tudta megkezdeni, mert részt vett a breszt-litovszki béketárgyalásokon. POKORNY Hermann 1882. IV. 7-én született a morvaországi Kremser (Kromeriz) városában német nemzetiségű családban. 1901-ben avatták hadnaggyá, 1910-ben százados, 1915-től őrnagy. 1918 novemberében még magyar állampolgársága megszerzése előtt átveszi a magyar királyi honvédség. Itt lesz 1921-ben ezredes és innen megy nyugállományba 1935-ben, mint altábornagy. 1945 februárjában az Ideiglenes Nemzeti Kormány reaktiválja, október 6-án vezérezredessé léptetik elő és 1949-ig a Külügyminisztériumban teljesít szolgálatot. 1960-ban Budapesten hunyt el.

POKORNY: op.cit.

¹⁰ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Geschichte des Evidenzbureaus des Generalstabes. [A Vezérkar Nyilvántartó Irodájának története.] B. u. C./126. 244.p.

- ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 36.p.

¹¹ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Geschichte des Evidenzbureaus des Generalstabes. [A Vezérkar Nyilvántartó Irodájának története.] B. u. C./126. 244-246.p.

1917 októberében még volt un. skandináv csoport, amelyben Svédországgal, Dániával és Norvégiával foglalkoztak. Ezt a csoportot azonban a háború végére a nyilvántartó csoportba tagolták.

- ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Resorteinteilung. B. u. C./126.

- PETHŐ: op.cit. 59.p.

¹² Loc.cit.

¹³ URBANSKI: 887.p. ; PETHŐ: op.cit. 20.p. ; SCHÄTZ: 97.p.

¹⁴ MORITZ — LEIDINGER — JAGSCHITZ : 69.p.

¹⁵ KA.NS. Nachlaß Urbanski [URBANSKI hagyatéka] B/58. „Das Tornisterkind. Lebenserinnerungen des Feldmarschalleutnant von Urbanski”. [A hátizsákos fiú. URBANSKI altábornagy emlékirata.] 66.p.

¹⁶ „Egyes tiszték elmeséléséből értesültem, hogy ott a cél érdekében (állam vagy párt védelme) eszközeikben cseppet sem voltak válogatások. Minden lelki és testi kínzást alkalmaztak, mely a célhoz vezetett. Az volt a benyomásom, hogy erre a szolgálatra csak erkölcsileg romlott, minden gazdaságra képes egyének alkalmasak”. POKORNY: op.cit.

¹⁷ Feladata többek között az állam és hadseregellenes propaganda összegyűjtése, értékelése, illetve jelentéstétel a civil és katonai hatóságok számára. Ezek a jelentések gyakran képezték parlamenti interpellációkra adott válaszok alapját.

ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Geschichte des Evidenzbureaus des Generalstabes. Tätigkeit des Evidenzbureaus des Generalstabes. Beitrag der P. Gruppe. [A Vezérkar Nyilvántartó Irodájának tevékenysége. A P[olitikai] csoport melléklete.]

¹⁸ „A hadifogolyposta cenzúrája. Ez a hivatal a belvárosban volt elhelyezve, nagy személyzettel rendelkezett, nyelvtudósokkal, írásszakértőkkel, rajzolókkal, vegyészekkel, valamint egy jól felszerelt laboratóriummal. Feladata az volt, hogy a hadifoglyokhoz beérkező és tőlük feladott levelezést cenzúrázza. Ezek az orosz és az olasz hadseregre, az ország hangulatára, valamint az ellenséges csapatok tábori postaszámaira vonatkozó minden adatot nyilvántartottak. A kívánatos adatok beszerzése céljából a feladott levelezőlapokat írásszakértők megfelelő kérdésekkel egészítették ki, vagy új lapokat hamisítottak.”. POKORNY: Emlékeim.

POKORNY: op.cit.

¹⁹ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Resorteinteilung. B. u. C./126.

²⁰ 1918. VII. 1-től felállítottak egy K jelzésű referatúrát, amely a pénztárral, a fotókkal, a naplóvezetéssel és a Nabt-tal való kapcsolattartással lett megbízva. Nachlaß Ronge. Ressorteinteilung. „Irodámhoz többféle osztály tartozott: 1. a velünk nem közvetlenül harcban álló és a semleges hadseregek nyilvántartása; 2. a politikai nyilvántartás, az államellenes megmozdulások és ezekben az exponált személyek nyilvántartása. Amikor a megbízhatatlan csehek lajstromát megláttam, feltettem a kérdést, hogy nem volna-e egyszerűbb a megbízhatókról egy vékony füzetet tartani. Ehhez az osztályhoz tartoztak az osztrák parlamentből kapott információk, melyeket a rendőrség egyik bizalmas közege juttatott el. Megjegyzem, hogy egyszer, mint néző, végig figyeltem egy parlamenti ülést. A kiabálások, dühkitörések, a fegyelmezetlen viselkedés és a képviselők modora undorító látványt nyújtottak;”.

POKORNY: op.cit.

²¹ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 1.p.

- PETHŐ: op.cit. 57.p. ; ZEINAR: 560.p.

²² RONGE: op.cit. 92-93.p.

²³ Loc.cit. ; PETHŐ: op.cit.

²⁴ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 2.p.

²⁵ Loc.cit. 8.p. + 17.p.

²⁶ - HHStA. Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst [Az elhárító szolgálat központi állomásának felállítására.] 2616/M. I. Abschrift, Wien, 26. 02. 1917. Spionageabwehrdienst. [Kémefelderítő szolgálat.] 1913-1917, PA XL Interna LI/6. Karton 242.

- PETHŐ: op.cit. 57-58.p. + 82.p.

²⁷ ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armmeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 31.p.

- PETHŐ: op.cit. 58.p.

²⁸ ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armmeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 36.p.

²⁹ Loc.cit.41.p.

³⁰ A Balkán — csoport vezetője 1917. IV. 7-től a háború befejezéséig — STOJAKOVITS Demeter (1883-1946) volt. 1935-ben SZTÓJAY Döme néven altábornagy, 1936-1944 között berlini magyar követ, 1944. III. 22. és VIII. 29-e között magyar királyi miniszterelnök. 1946-ban háborús bűnök vádjával elítélték és kivégezték.

- ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armmeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 89.p.

- PETHŐ: op.cit. 58.p.

³¹ ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armmeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 41.p.

³² Loc.cit. 53.p. + 61.p.

³³ REGELE: 80.p. ; SCHÄTZ: 93.p.

³⁴ ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armmeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 14.p.

³⁵ ZEINAR: op.cit. 560.p.

³⁶ HHStA. Schaffung einer Zentralstelle für den defensiven Kundschafterdienst [Az elhárító szolgálat központi állomásának felállítására.] NA Nr. 8900 von 1917. Gliederung der NA. AOK. PA XL Interna Karton 241 Liasse II/4.

³⁷ - KA AOK Faszikel 77 Karton 46 ex 1916.

- HÜTTERER: 30. p.

³⁸ - ÖSA.KA. op.cit. Nachlässe und Sammlungen. [Hagyatékok és gyűjtemények.] Nachlaß Ronge. [RONGE hagyaték.] Nachrichtenabteilung des Armmeoberkommandos im Weltkrieg 1914-1918. [A Szárazföldi Haderő Főparancsnokság Hírszerző Részlege a Világháborúban 1914-1918.] B. u. C./126. 48.p.

- PETHŐ: op.cit. 129-130.p.

- ZEINAR: op.cit. 560.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- MORITZ — LEIDINGER — JAGSCHITZ — MORITZ Verena — LEIDINGER Hannes — JAGSCHITZ Gerhard: *Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge.* [A hatalom középpontjában. A titkosszolgálat főnökének, Maximilian RONGE-nek sok arca.] Bécs, 2007, Residenz Verlag. AT-ISBN 978 370 17 3084 4.
- PETHŐ — PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg.* [A kétfejű sas ügynökei. Osztrák-magyar titkosszolgálat a világháborúban.] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. 875 p. AT-ISBN 978 370 57 7415 9.
- POKORNY — POKORNY Hermann: *Emlékeim, a láthatatlan hírszerző.* Budapest – Kalocsá, 2000, Petit Real – Kaloprint. 168 p. HU-ISBN 963 92 6703 1. /Hadtörténeti Levéltári Kiadványok./ HU-ISSN 1417-9598.
- REGELE — REGELE Oskar: *Generalsatbchefs aus vier Jahrhunderten. Das Amt des Chefs des Generalstabes in der Donaumonarchie. Seine Träger und Organe von 1529 bis 1918.* [Négy évszázad vezérkari főnökei. A dunai monarchia vezérkari főnökeinek hivatala és támogató szervezetei 1529-1918.] Bécs, 1966, Verlag Herold. 128 p.
- RONGE — RONGE Maximilian: *Kriegs- und Industriespionage. Zwölf Jahre Kundschaftsdienst.* [Háború és ipari kémkedés. 12 év hírszerzőszolgálat.] Zürich-Leipzig-Bécs, 1930, Amalthea-Verlag. 384. p.
- SCHEER — SCHEER Tamara: *Die Ringstraßenfront. Österreich-Ungarn, das Kriegsüberwachungsamt und der Ausnahmezustand während des Ersten Weltkriegs.* [A körútak frontja. Ausztria-Magyarország háborús biztonsági hivatala és vészhelyzet az I. világháború idején.] Bécs, 2010, Heeresgeschichtliches Museum. 210 p. AT-ISBN 978 390 25 5116 0.

- URBANSKI
(13.:
- URBANSKI August von Ostrymiecz: *Das Evidenzbureau des k. u. k. Generalstabes. Ein Kommentar zu Generalmajor Max Ronge Werk „Kriegs und Industriespionage“*. [A császári és királyi vezérkar Nyilvántartó Irodája. Kommentár Max Ronge vezérőrnagy „Háborús és ipari kémkedés” című művéhez.] 1930, Militärwissenschaftliche Mitteilungen.
- ZEINAR
(21.;35.;38.):
- ZEINAR Hubert: *Geschichte des österreichischen Generalstabes*. [Az osztrák vezérkar története.], Bécs-Köln-Weimar, 2006, Böhlau. 868 p. AT-ISBN 978 320 57 7415 0.
- TANULMÁNYOK**
- REIFBERGER
(3.):
- REIFBERGER Josef: Die Entwicklung des militärischen Nachrichtenwesens in der k. u. k. Armee. [A császári és királyi haderő katonai felderítő szolgálatának fejlődése.] *Österreichische Militärische Zeitschrift* [Osztrák katonaiújság], CLXVIII.évf. (1976) 3.sz. 213-223.p. AT-ISSN 0048-1444.
- LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK**
- HHSStA
(26.;36.):
- Haus- Hof- und Staatsarchiv [Házi-, Udvari- és Állami Levéltár]
- KA.AOK.
(37.):
- Kriegs-archiv Armeecombandos convolutum. [A Hadi Levéltár hadsereg- főparancsnoksági iratok gyűjteménye.]
- KA.NS.
(15.):
- Kriegs-archiv Nachlässe und Sammlungen convolutum [A Hadi Levéltár Hagyatékai és Gyűjteményei.]
- ÖSA.KA.
(1.;2.;3.;5.;6.;7.;8.;10.;11.;12.;17.;
19.;21.;24.;25.;27.;28.;29.;30.;31.;
32.;34.;38.):
- Österreichisches Staatsarchiv. [Osztrák Állami Levéltár] Kriegsarchiv. [Hadilevéltár]
- KÉZIRATOK**
- HÜTTERER
(37.):
- HÜTTERER, Christine: *Der Nachrichtendienst des k. u. k. Armeecombando von 1914-1918 mit besonderer Berücksichtigung der italienischen Kriegsgefangenen-und Überläuferaussagen an der Tiroler Front*. [A Császári és Királyi Hadsereg-főparancsnokság felderítő szolgálata 1914-1918. Különös tekintettel a tiroli front olasz hadifogolyainak és dezertöreinek a nyilatkozataira.] Disszertáció. Bécsi Egyetem, 1970. 326 p.
- SCHÄTZ
(13.;33.):
- SCHÄTZ, Angelika Maria: *Nachrichtendienste in der österreichischen Rechtsentwicklung*. [Felderítő szolgálat az osztrák jogfejlődésben.] Egyetemi disszertáció. Bécs, 1999.

Melléletek jegyzéke:

I.sz. melléklet

Oskar von HRANILOVIC-CVETASSIN

II.sz. melléklet

Maximilian RONGE

I.sz. melléklet

Oskar von HRANILOVIC-CVETASSIN
(1867 – 1933)

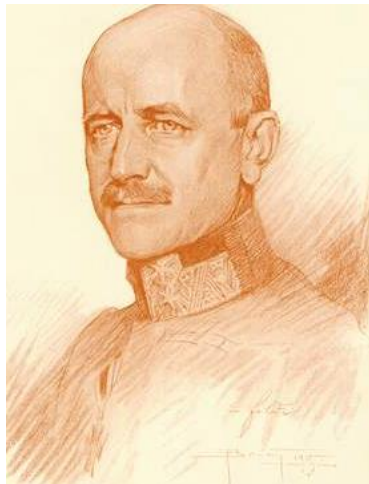
Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzését irányította,
a szervezet élére kerülésekor ezredesi rendfokozatban
1914-1917 között.

Forrás ! - MORITZ Verena - LEIDINGER Hannes - JAGSCHITZ Gerhard: *Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge.* [A hatalom középpontjában. A titkosszolgálat főnökének Maximilian Ronge-nak sok arca.] Wien, 2007, Residenz-Verlag. A-ISBN 978 370 17 3038 4.

- PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg.* [A kétféjű sas ügynökei. Az osztrák-magyar titkosszolgálat a világháborúban.] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. A-ISBN 370 20 0830 6.

II.sz. melléklet

Maximilian RONGE
(1874. XI. 9. – 1953. IX. 10.)

Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzését irányította,
a szervezet élére kerülésekor ezredesi rendfokozatban
1917-1919 között.

Forrás ! - MORITZ Verena - LEIDINGER Hannes - JAGSCHITZ Gerhard: *Im Zentrum der Macht. Die vielen Gesichter des Geheimdienstchefs Maximilian Ronge.* [A hatalom középpontjában. A titkosszolgálat főnökének Maximilian Ronge-nak sok arca.] Wien, 2007, Residenz-Verlag. A-ISBN 978 370 17 3038 4.

- PETHŐ Albert: *Agenten für den Doppeladler. Österreich-Ungarns Geheimer Dienst im Weltkrieg.* [A kétféjű sas ügynökei. Az osztrák-magyar titkosszolgálat a világháborúban.] Graz, 1998, Leopold Stocker Verlag. A-ISBN 370 20 0830 6.